

Рецензії

ІВАН ФРАНКО МОВОЮ СЕРВАНТЕСА: НОВИЙ ПОГЛЯД

“Iván Frankó. La pluma ucraniana de los clásicos hispanos” (Іван Франко. Українське перо іспанських класиків) / Упоряд. А. Якубув, Сантиаго Гарсія-Контей, Луїс-Марією Санчо-Перес. – Валенсія, 2015. – 90 с.

Нещодавно в Іспанії побачила світ книжка про життя і творчість Івана Франка. Приємну звістку повідомив на своїй сторінці в facebook Андрій Якубув, дрогобичанин (тепер “іспанський”), редактор українського часопису “Надсегурська Україна”. За словами упорядника, це книжка про життя Івана Франка, його творчість, філософську думку (споріднену з філософією Х. Ортеґи-і-Гассета), програмні вірші, а головне, про внесок поета в пізнання українцями праць Сервантеса, Кальдерона, Лопе-де-Веги...

Як повідомив п. Андрій, презентація і розповсюдження книжки в Іспанії розпочались у вересні 2015 року, тим часом, як в Україні ці заходи заплановано на серпень ц. р., але тільки для установ та організацій.¹

Складається це ошатне видання із вступу А. Якубува (11-15), трьох статей (Валерій Корнійчук “Іван Франко – гордість і слава України” (21-34); Ярема Кравець “Іван Франко та іспанський світ” (43-58); Володимир Сабадуха “Франко – український Ортеґа” (67-74)), трьох приміток і дев’яти віршів, головню програмних, як-от “Каменярі”, “Декадент”, “Гімн”, Пролог до поеми “Мойсей” та ін. Прикметно, що теоретичний дискурс доповнюється поетичними: творами Каменяря. Вірші, припускаємо, зовсім не випадково подаються в такому саме порядку: стаття Корнійчука супроводжується “Декадентом” (36-37) та “Пригодами Дон Кіхота” (Пролог), (39-40). Свого роду ілюстрацією до статті Кравця є вірш “S/N” (61) і Пролог до поеми “Мойсей” (62-64). Філософське дослідження Сабадухи унаочнюється програмними творами, як-от “Вічний революціонер (гімн)” (75-76) та “Semper idem” (77).

У “Вступі” (Prólogo) ідеться про три

проекції на “багатогранну вимірність” постаті Франка, що їх вибрали укладачі: 1) універсум Каменяря; 2) фундаментальний за формою спосіб ознайомлення читача з постаттю Майстра: а/ значущість іспанської літератури в діяльності митця і б/ значення творчості письменника для іспанського читача; 3) Франко-філософ (“просто – з допитливості – порівняння” деяких ідей Каменяря з ідеями Ортеґи-і-Гассета (11-12).

Що належить особливо підкреслити – це те, що автори “Прологу” розглядають рецензоване видання як Пролог до нових – більших і всеохопніших – видань (12). Рецензоване видання покликане започаткувати “нові і кращі дослідження, перевидання і переклади [творів І. Франка – І. Т.] всіма мовами Королівства Іспанія” (12). Іспанський читач знайомиться з незабутніми враженнями М. Коцюбинського від зустрічі з Франком (14).

Після “Вступу” (17) та фотокартки надгробка письменника на Личаківському кладовищі йде вірш “Каменярі” (17-19). Не одному, мабуть, читачеві цікаво було би зіставити першоджерело і переклад хоча б окремих уривків:

¹<http://www.drohobyczer-zeitung.com/2015/07/ivan-franko-v-ispniji.html>

Каменярі Я бачив дивний сон. Немов передо мною Безмірна, та пуста, і дика площина, І я, прикований ланцем залізним, стою Під височенною гранітною скалою, А далі тисячі таких самих, як я.	Canteros <i>Kamenjari</i> He tenido un sueño extraño. Ante mí se extendían unos campos inmensos, desiertos, desolados. Con cadenas de hierro sujeto me tenían al pie de negra roca. Y hasta la lejanía veíanse millares de hombres encadenados. <i>Tr. por A.Herráiz (17)</i>
---	--

Корнійчук ставить Франка поряд із літературними геніями, які збагатили літературу десятками томів високоестетичних творів, як-от: Ч. Гамільтон, Лопе де Веґа, Г. Гейне, Ю.-І. Крашевські, Лев Толстой, В. Гюґо та ін. Майже всі вони, проте, відзначились у якомусь одному жанрі, тимчасом, як Франко залишив своєму народові понад 6000 праць, а це 100 томів різноманітних творів.

Аналізується ця його розмаїта творчість відповідно до етапів життєвого шляху письменника. Показано, що тематика і проблематика поетичних збірок 1911, 1913, 1914 років наче свідчать про те, що митець вже минув свій zenit. Як і Е.Золя, він мріяв у молоді роки про епопею народного життя на зразок "Людської комедії" О. де Бальзака чи циклу Е. Золя "Руґон-Маккари". А ще І.Франко проявив себе і як учений, перекладач. Ціла "епоха" (В. Корнійчук) перекладів, переспівів та ін. почалася в останній період життя письменника (1908–1916). Подані нижче уривки йдуть наче ілюстрація викладу Корнійчука:

Декадент (В.Щуратові) Я декадент? Се новина для мене! Ти взяв один з мого життя момент, І слово темне підшукав та вчене, І Русі возвістив: "Ось декадент!"	El decadente ¿Soy decadente? Es una novedad. De mi vida un punto tú tomaste, Con sabia voz carente de verdad, ¡es decadentista!, proclamaste. <i>Tr. por I.Brey, J.Vento et al. (36)</i>
--	--

"Пригоди "Дон-Кіхота"

Іспанія! Іспанія! Мов у казочнім сні, Той земний рай, чудовий край Ввижається мені. Яркеє сонце силпе жар Тепла і красоти, Зима на горах там сидить, Не сміє вниз зійти.	¡España, oh, mi España! Edén es terrenal, así en sueños veo yo la tierra virginal. El sol vertiendo su calor, belleza y placer, las nieves en el monte están, no osan descender. <i>Tr. por A.Herráiz (39)</i>
---	---

Дослідження Кравця – "Іван Франко та іспанський світ"¹ – присвячено рецепції

¹Українською мовою цю проблему висвітлено у статті: *Кравець Я. "Іван Франко та іспанська література" // Українське літературознавство. – Вип. 74. – С.210-220.*

Франком творчості М. де Сервантеса, Л. де Веґи, П. Кальдерона ("Франко і Сервантес", "Франко і Лопе де Веґа", "Франко і Кальдерон", "Франко та інші твори"). Із двох віршів, розміщених після дослідження Кравця, подамо дві терцини Прологу поеми "Мойсей":

Народе мій, замучений, розбитий, Мов паралітик той на роздорозжж, Людським презирством, ніби струпом, вкритий! Твоїм будучим душу я тривожу, Від сорому, який нащадків пізних Палитиме, заснути я не можу.	¡Oh, pueblo mio, doliente y extenuado, como en la encrucijada el caminante inválido que es por todas las gentes despreciado! Tu porvenir de zozobra me llena: me imagino el bochorno de los que detrás vengan, ¡y pierdo el sueño, y me abruma la pena! <i>Tr. por A.Herráiz (62)</i>
--	--

Сабадуха ("Іван Франко, український Ортеґа") вперше в нашому Франкознавстві проводить порівняльне дослідження філософських поглядів Франка та Ортеґи-і-Гассета (1883-1955). Обидва мислителі жили у кризові епохи, отже, шукали шляхів виходу з цієї ситуації. Обое були свідомі ролі ідеалу в суспільному житті, ролі особи в історії. Такій особистості, як, скажімо, Мойсей, відведено роль "Будителя" нації (71). Докладніше з цією проблематикою читач має змогу ознайомитися хоча б у поданих працях автора². Додамо, що еволюційні поглядів письменника, громадсько-політичного діяча відстежується й у викладі Корнійчука: ідеться, зокрема, про вирішальну роль Драгоманова у докорінній зміні світогляду Франка-студента (23).

Після "філософського дискурсу" упорядники подають "Вічний революційонер":

ГІМН Замість пролога Вічний революційонер – Дух, що тіло рве до бою, Рве за поступ, щастя й волю, – Він живе, він ще не вмер. Ні попівській тортури, Ні тюремні царські мури, Ані війська муштровані, Ні гармати лаштовані, Ні шпійонське ремесло В гріб його ще не звело.	El revolucinario eterno Himno Revolucionario fiel, un espíritu tieso, por la dicha y el progreso se alza, lucha y vive aquél. ni prisiones bien seguras, de los popes las torturas, ni soldados adiestrados, ni cañones equipados, ni espías, ni el zar consiguieronle matar. <i>Tr. por I.Brey, J.Vento et al. (75)</i>
---	--

² *Сабадуха В. Українська національна ідея та концепція особистісного буття: Монографія. / Володимир Сабадуха – Івано-Франківськ : Фоліант, 2012 – 176 с. Його ж : Особистісна парадигма буття людини як концептуальна основа української ідеї [Текст] : автореферат дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. - Львів : [б. в.], 2010. - 19 с.*

Кожний теоретичний виклад супроводжується Бібліографією, яка становить окремий науковий інтерес.

Завершується видання короткими біографічними довідками про авторів-дослідників та укладачів (83-84), а також подякою окремим працівникам університету м. Валенсія за допомогу у виході у світ рецензованого видання (85). Немає, певна річ, потреби розлого відрекомендувати наших, університетських авторів – М. Возняка, В. Корнійчука та Я. Кравця. Більше годилось би сказати про Володимира Сабадуху зі Східноукраїнського [читай: Луганського] національного університету імені Володимира Даля, перу якого належать дві монографії – “Українська національна ідея та концепція особистісного буття” і “Філософія здібностей у контексті пріоритету духовного перед матеріальним”, а також понад 70 одноосібних наукових праць. Тепер, змінивши з відомих причин місце проживання на Івано-Франківськ, в особистому спілкуванні називає себе “біженцем з Луганська” (83-84). На завершення укладачі подають “Cantos dolorosos (I)”, тобто “Скорбні пісні”, а саме пісню першу та вірш “S/N” (87-88):

Не винен я тому, що сумно співаю, Брати мої! Що слово до слова нескладно складаю — Простіть мені!	Yo no soy culpable de mi triste canto, ¡hermanos! Que mis versos tengan el paso pesado. ¡No puedo evitarlo! <i>Tr. por I. Brey, J. Vento et al. (87)</i>
---	--

А також і цей вірш:

Не довго жив я в світі ще, Та встиг чимало вже зазнати. Не що й дало мені життя, Та все ж дало досить багато.	Aunque he vivido muy poco He sufrido ya bastante. Poco me brindó la vida, Pero me ha enseñado mucho: [...] <i>Tr. por I. Brey, J. Vento et al. (88)</i>
--	--

Що стосується перекладів, то не всі вони читаються так, як оригінал. Якщо відтворено художні особливості, зміст, то ритміка, як видно з наведених уривків, часто не витримується, тимчасом як є приклади блискучого відтворення й ритмічних особливостей першоджерела (пор. *Contra spem spero*, перекл. Ц. Астор (César Astor)). Та й “вірний” революціонер – не “вічний” революціонер, хоча в заголовку сему “вічний” збережено (75-76).

Мова викладу – іспанська. Нагадуємо, що цією, першою після англійської світовою мовою, послуговується 559 млн. мовців, для 470 млн. – це рідна мова. А ще це офіційна мова в 21 країні світу, поширена в 7 інших, як-от Андорра, Пуерто-Рико, США, Філіппіни та ін., це й мова міжнародних організацій, зокрема, офіційна мова ООН¹. Видання доступне як у друкованому вигляді, так і в електронному форматі, – отже, і читацький потенціал зростає.

Прикрашають видання портрет Івана Франка (10) та фото пам'ятника Каменяреві в його рідному селі (89).

Невідомо, чому автори переклали назву праці Франка “З останніх десятиліть XIX віку” [вирізнення наше – *I. T.*] як “З останнього десятиліття...”? Прізвища французьких класиків А. Доде і П. Верлен в іспанській мові як такі, що користуються латинським шрифтом, не потребують жодних змін, на які, як не прикро, натрапляємо (31).

Нелегко входити Франкові в культуру, у якій подібне прізвище вживається з наголосом на першому складі, що більше – є і вельми схожа за звучанням провінція. Тим-то й автори вдаються до правильного розмежування, пор.: Iván Frankó та Francisco Franco чи Galitzia (Галичина) і Galicia (“Галісія” як автономна область Іспанії). Втім значущість постаті самого Каменяра швидко “зніме” означену паронімію.

У цьому, як уже згадувалося, ошатному виданні, трапляються поодинокі, головню технічного характеру, неточності (13, 28, 33, 46, 52, 71), що їх легко буде виправити в наступному виданні цінної з багатьох оглядів книжки.

Новизна рецензованого видання – у незашореному, вільному від ідеологічних “пут”, прочитанні як іспаномовного дискурсу Франка, так і його невикривленого подання цільовому, як кажуть перекладознавці, читачеві. Зі сторінок видання Франко постає перед іспаномовним читачем у цілком презентабельному вигляді. Добрий початок – половина справи.

На завершення висловлюємо надію, що це ошатне видання – Пролог до більших видань, збагачених новими перекладами творів поета, надто ж у переддень 160-річного Ювілею.

¹ https://es.wikipedia.org/wiki/Idioma_español

Іван Теплий
м. Львів

Отримано 1 липня 2016 року